

Pestprotocol

Inleiding

Pesten is een probleem dat in alle geledingen van de maatschappij voorkomt. Pesten is niet leuk, zeker niet voor degene die gepest wordt. Als volwassene kun je je daar makkelijker tegen weren dan wanneer je een kind bent. In het Primair onderwijs ben je dan ook aangewezen op de leerkrachten en de helpende ouders van de school.

Om pesten goed aan te kunnen pakken is een duidelijk protocol nodig. Dit protocol valt uiteen in 5 stappen:

1. Erkenning
2. Preventie
3. Signalering
4. Stellingname
5. Oplossingen

Definitie

Er bestaat nogal eens verwarring tussen pesten en plagen. Bijna ieder kind plaagt wel eens of wordt wel eens geplaagd. Beide partijen zijn gelijk aan elkaar; er is dan ook geen echte winnaar of verliezer. Er is vaak sprake van een incident. Het gaat dus niet altijd om dezelfde persoon. Het heeft een humoristische ondertoon waarbij de draak gestoken wordt met een eigenschap zonder dat de hele persoon wordt afgewezen. Pesten gaat echter verder dan plagen.

Pesten heeft een aantal duidelijke kenmerken:

- Pesten is een ongelijke strijd.
Er is altijd sprake van een eenling tegenover een groep. Het slachtoffer kan zich niet verdedigen, want er is sprake van een ongelijke strijd.
- Er is sprake van een zondebok.
Het slachtoffer wordt door een groep gekozen. Het kind is voortdurend het slachtoffer van pesterijen, zelfs zonder dat daar een directe aanleiding voor is.
- Pesten is agressief.
Het pesten is erop gericht om psychisch of fysiek te kwetsen. Vaak hebben pesterijen het doel om iemand te laten voelen dat hij waardeloos is.
- Pesten is schadelijk.
De slachtoffers lopen duidelijk fysieke of psychische schade op. Ze verliezen hun gevoel voor eigenwaarde en het vertrouwen in hun omgeving en andere mensen.

Je kunt pesten dus als volgt definiëren:

“Pesten is het langdurig uitoefenen van fysieke en/of psychische mishandeling door een kind of een groep kinderen van, meestal, een klasgenoot, die niet (meer) in staat is zichzelf te verdedigen.”

1 Erkenning

Pesten wordt door alle betrokken partijen als een probleem gezien.

Bij pesten zijn altijd 5 partijen betrokken:

- De pester(s);
- Het gepeste kind;
- De groep;
- De groepsleerkracht(en) en medewerkers;
- De ouders.

Om op school over pesten te kunnen praten en er ook daadwerkelijk iets aan te kunnen doen is het noodzakelijk dat alle betrokken partijen erkennen dat er wel eens gepest wordt. Voorts is het belangrijk dat deze partijen het pesten ook als een probleem zien. Pas dan bestaat er ook echt bereidheid om het pesten aan te pakken.

2 Preventie

Het is niet goed om je als school alleen te richten op het stoppen van pestgedrag. Het is belangrijk om goede preventieve voorwaarden te scheppen, zodat het pesten in aanleg al minder voor zal komen. (anti-) Sociaal gedrag vormt de basis voor een pest-milieu.

Om een goede preventieve uitstraling te creëren is het volgende nodig:

- Een goed sociaal milieu.
Binnen onze school wordt erg veel aandacht besteed aan zorg voor je omgeving. Hiermee wordt mede bedoeld: zorg voor elkaar. Kinderen leren al vanaf groep 1 dat je rekening met elkaar moet houden. Ze leren ook dat je respect voor elkaar en elkaars werk moet hebben.
- Openheid.
Pesten moet bespreekbaar zijn. Niet alleen als het voorkomt, maar ook tussendoor middels kringgesprekken, video's, toneel, etc... Door er met elkaar over te praten ontstaat erkenning en een gevoel dat pesten best bespreekbaar is. De kinderen moeten het gevoel krijgen dat ze ergens terecht kunnen als het hen gebeurt, of als ze zien dat het een ander gebeurt. Ze moeten weten dat praten geen klikken is.
- Communicatie binnen het team.
De groepsleerkrachten praten in het team of in de bouw met elkaar over pesten. Af en toe komt dit aan de orde. De groepsleerkrachten wijzen elkaar op situaties die ze gesignaleerd hebben of hebben vernomen via derden.
- Communicatie tussen team en ouders.
Ouders moeten het gevoel hebben dat ze bij het team terecht kunnen als ze het gevoel hebben dat hun kind gepest wordt. Dit geeft het team de mogelijkheid om het geval uit te zoeken. Hierna kunnen de bevindingen weer met de ouders worden besproken. Het is belangrijk dat ieder lid van het team de ouder verwijst naar de groepsleerkracht van het kind. De groepsleerkracht kan dan beslissen of het noodzakelijk is dat er anderen bij worden betrokken.

- Veroordeling negatief gedrag.

Kinderen zijn van nature geneigd positieve stimulansen te volgen. Het is dan ook belangrijk om kinderen zoveel mogelijk positief te benaderen. Kinderen moeten weten dat pesten en ander negatief gedrag niet geaccepteerd wordt. Als ze merken dat pesten niet geaccepteerd wordt zal hier een preventieve werking van uit gaan.

3 Signalering

Als pesten, ondanks een aantal preventieve maatregelen, optreedt, moeten leerkrachten en medewerkers kunnen signaleren.

Het kan natuurlijk voorkomen dat de preventieve maatregelen niet werken. Het is dan goed om te weten wat de signalen zijn die de pester, het gepeste kind en de groep uitzenden. De leerkrachten en de ouders kunnen deze signalen dan waarnemen. Het is wenselijk dat leerkrachten en (overblijf)ouders alert blijven.

De belangrijkste signalen zijn dat het slachtoffer:

- zich niet veilig voelt op school;
- vaak niet naar buiten wil;
- niet graag naar situaties wil waarin de groepsleerkracht niet aanwezig is;
- vaak treuzelt na schooltijd;
- slechtere leerprestaties heeft;
- zich minder goed kan concentreren;
- vaak alleen is of zich afzondert;
- niet samenwerkt met andere kinderen;

Overige kenmerken zijn:

- de pester voelt zich sterker door te pesten;
- er is veel onrust in de groep;
- er is veel concurrentie binnen de groep;
- er ontstaan veel vechtpartijen zonder duidelijke oorzaak;

Bij signalering moet meteen de groepsleerkracht worden gewaarschuwd. Dit kan gebeuren door:

- het gepeste kind;
- de ouders;
- een collega of medewerker;
- andere kinderen.

Na signalering worden de ouders door de leerkracht op de hoogte gebracht.

4 Stellingname

Als een leerkracht ziet dat een kind wordt gepest neemt hij duidelijk stelling.

Het gepeste kind heeft vaak het gevoel dat het er alleen voor staat. Bovendien kan het gepeste kind het gevoel krijgen dat het de pesterijen over zichzelf afroept, kortom dat hij er eigenlijk medeschuldig aan is. Dit geeft aan dat het heel belangrijk is dat het kind het gevoel krijgt dat er mensen zijn die het voor hem opnemen.

Wanneer een groepsleerkracht signaleert dat een kind gepest wordt moet hij onvoorwaardelijk stelling nemen tegen de pesters. De pesters moeten het gevoel krijgen dat hun gedrag niet geaccepteerd wordt en het gepeste kind moet het gevoel krijgen dat hij beschermd wordt tegen de pesters.

Een goede methode is om te observeren en een moment van pesten uit te kiezen om duidelijk stelling te nemen.

In de meeste gevallen is het stelling nemen voldoende om het pesten te laten stoppen. Dit vraagt van de leerkrachten wel dat ze zicht hebben op de omvang van het probleem, kennis hebben van de gevolgen van het probleem voor het slachtoffer, maar bovenal invoelend vermogen bezitten.

5 Oplossingen

Als pesten is geconstateerd en stelling nemen van de groepsleerkracht heeft geen effect is het noodzakelijk dat er een duidelijk te volgen stappenplan is. Het stappenplan kent twee varianten:

- De niet-confronterende variant;
- De confronterende variant.

De niet-confronterende methode

Indien het pesten onderhuids (dus niet openlijk) plaatsvindt en de groepsleerkracht of een (overblijf)ouder heeft het idee dat dit gebeurt, werkt de niet-confronterende methode het best. Dit komt vaak voor in situaties waarin je weet dat er iets aan de hand is, maar waarin je geen duidelijke bewijzen hebt.

Een confronterende methode waarin dit vermoeden met de klas besproken wordt werkt vaak averechts. Kinderen ontkennen dat het gebeurt en het pesten gaat nog meer versluierd door.

Bij een niet-confronterende methode wordt een algemeen probleem toegespitst op het behandelen van kinderen als zondebokken.

De volgende stappen worden genomen:

- In een algemene les wordt een probleem dat zich richt op sociale omgangsproblematiek door de groepsleerkracht centraal gesteld;
- Het onderwerp wordt gerelateerd aan eigen (vroegere of recente) ervaringen van kinderen;
- De “omgangsregels” zoals ze op school en in de klas gelden worden nog een keer besproken.
- Tijdens vergaderingen van het team kan een evt. vermoeden uitgesproken worden. Andere leerkrachten kunnen meedenken en alert blijven (bijv. tijdens het buitenspelen)

De confronterende methode

Als een kind duidelijk zichtbaar gepest wordt, neemt de groepsleerkracht stelling. Geen stelling nemen betekent immers: “Ga maar door”.

Binnen de confronterende methode worden 6 stappen genomen.

- Informatie inwinnen;
- Gesprek met het slachtoffer;
- Ouders slachtoffer inlichten;
- Gesprek met de groep;
- Hulp aan het slachtoffer;

- Hulp aan de pester;

1. Informatie inwinnen

Om zicht te krijgen op de omvang en de wijze van pesten wilt de groepsleerkracht informatie in bij collegae en zo nodig bij (overblijf)ouders. Vragen kunnen zijn: wordt het pesten ook door hen opgemerkt? Hoe zit het probleem in elkaar? Hoe wordt er gepest? Wie zijn er bij betrokken?...

2. Gesprek met het slachtoffer

Het slachtoffer is degene die zich met de situatie het minste raad weet. Hij heeft behoefte aan begrip voor zijn situatie. Het doel van een gesprek is dan ook tweeledig: ten eerste informatie inwinnen en ten tweede het gevoel geven dat er iets aan het probleem gedaan wordt en dat er afspraken over gemaakt worden.

Vertrouwen winnen

Het gepeste kind heeft vaak een negatief zelfbeeld. Hun zelfvertrouwen is aangetast. Bovendien geloven ze dat ze het pesten zelf niet kunnen stoppen. Soms voelen ze zich er zelf schuldig aan. Het kan zelfs voorkomen dat het vertrouwen in de groepsleerkracht ook weg is: de groepsleerkracht heeft het immers lange tijd niet opgemerkt.

Het vertrouwen van het gepeste kind moet gewonnen worden. Richtlijnen voor een gesprek zijn:

- Laat het kind zijn eigen verhaal vertellen;
- Vraag hoe het kind zich door het pesten voelt;
- Stel het kind gerust en prijs hem dat hij erover durft te praten;
- Ga niet direct in op oorzaken, schuld en oplossingen;
- Laat merken dat er iets aan het probleem van het kind gedaan gaat worden.

De groepsleerkracht vertelt het kind in het algemeen iets over pesten:

- Dat het vaker voorkomt, ook bij andere kinderen;
- Dat het niet alleen op school gebeurt;
- Dat er meer betrokkenen zijn dan de pester en het slachtoffer;
- Dat pesters zichzelf er beter van vinden worden;
- Dat veel kinderen uit de groep niets durven te zeggen, omdat ze bang zijn;
- Dat de pester zelf een probleem heeft;
- Dat de school het pesten niet goed vindt.

Inwinnen van informatie

In deze stap helpt de groepsleerkracht om door middel van gerichte vragen samen een duidelijk beeld te vormen van het pesten. De vragen die gesteld worden zijn:

- Wie pest er?
- Hoe wordt er gepest?
- Wat gebeurt er vlak voor het pesten?
- Wanneer wordt er gepest?
- Hoe vaak wordt er gepest?
- Wanneer is het begonnen?
- Waar wordt er gepest?
- Is het kind al vaker gepest?
- Hoe reageert het kind op het pesten?

- Wat heeft het kind geprobeerd om het pesten te laten stoppen?
- Welk resultaat had dit?
- Welke oplossingen kon het kind zelf bedenken?

De groepsleerkracht moet aan het kind duidelijk maken dat er geen pasklare oplossingen bestaan. De groepsleerkracht laat wel merken dat er aan oplossingen gewerkt wordt. Het maken van afspraken is dan ook noodzakelijk.

De belangrijkste afspraken zijn:

- Dat wat het kind zelf gaat proberen;
- Dat wat de school gaat doen (stappen);
- Dat de stappen altijd met het kind doorgesproken worden;
- Dat het kind altijd bij de groepsleerkracht kan komen;

n.b.: De groepsleerkracht mag nooit beloven dat hij niets zal zeggen. Als hij niets kan zeggen kan er ook niets aan het probleem gedaan worden.

3. Informeren van de ouders

Om de ouders duidelijke informatie te kunnen geven is het goed dat de groepsleerkracht eerst met het kind gepraat heeft. Eventuele druk van thuis wordt zo al weggenomen.

Na het gesprek neemt de groepsleerkracht contact op met de ouders en licht ze in over de situatie. De volgende punten worden besproken:

- Dat het kind gepest wordt;
- Dat er met het gepeste kind gesproken is;
- Welke afspraken er al zijn gemaakt;
- Welke stappen er nog volgen;
- Dat aan het eind van de procedure weer contact met de ouders opgenomen wordt.

4. Gesprek met de groep

De groepsleerkracht voert een gesprek met de groep over pesten in het algemeen. Het is belangrijk dat de kinderen doordrongen zijn van:

- De regels zoals ze op school en in de klas gelden;
- Het feit dat de school en de groepsleerkracht het pesten afkeurt;
- De (zwijgende) meerderheid een signaleringsfunctie heeft;
- De groep andere kinderen op pesten kan aanspreken;
- Het pesten gemeld kan worden bij de groepsleerkracht, andere leerkrachten of (overblijf)ouders;
- Er kinderen in een groep zijn die door hun zwijgen meewerken aan het pesten.

5. Hulp aan het slachtoffer

De groepsleerkracht probeert samen met het kind een manier te bedenken om op het pesten te reageren. Een duidelijke afspraak over het melden bij de groepsleerkracht, andere leerkrachten of (overblijf)ouders is een goed begin. Het is voor het kind moeilijk zich er niets van aan te trekken. Een afspraak als negeren heeft dan ook geen effect. Je zou wel af kunnen spreken dat het kind niet aan de pesters laat merken dat hij er last van heeft.

De groepsleerkracht laat merken dat er altijd ruimte is om te komen praten, zodat het kind weet dat hij altijd ergens terecht kan.

Het gebeurt dikwijls dat het slachtoffer van pesten niet de kans heeft gekregen om sociale vaardigheden binnen de groep te leren. Ze hebben vaak weinig zelfvertrouwen. Er zijn twee soorten vervolgedrag te onderscheiden: passiviteit of uitdagend gedrag. Deze vormen van gedrag zijn 'aangeleerd' en kunnen ook weer worden 'afgeleerd'. In overleg met de ouders kan geadviseerd worden dat het kind extern weerbaarheidstrainingen volgt.

6. Hulp aan de pester

Pesters zijn vaak agressief, hebben hier een zwakke controle over en denken vaak positief over het gebruik van geweld. Ze zijn vaak in een positie dat ze macht over het slachtoffer uit kunnen oefenen of andere kinderen opdracht kunnen geven dit te doen. Bij pesters kunnen echter ook andere problemen of oorzaken een rol spelen. In dit geval gebruiken ze agressief gedrag om hun tekort aan sociale vaardigheden te sublimeren. De pester moet:

- Zich bewust worden van het eigen pesten en het effect op het slachtoffer;
- Gecorrigeerd worden;
- Geholpen worden.

De bewustwording vindt plaats middels een gesprek. In dit gesprek wint de groepsleerkracht eerst informatie in over het pesten, vervolgens vertelt de groepsleerkracht iets over pesten (zie punt V 2 blz. 9). Vervolgens worden met de pester een aantal afspraken gemaakt:

- Dat de pester meedenkt over een oplossing van het pesten;
- Dat de ouders van de pester geïnformeerd worden;
- Dat de problemen in algemene zin in de groep besproken worden;
- Dat er consequenties aan het vertoonde gedrag zitten.

Indien er geen verbetering komt in het gedrag dient er een aantal probleemoplossende gesprekken te komen tussen de groepsleerkracht en de pester. Deze gesprekken zijn noodzakelijk om tot een juiste hulp te komen, immers de pester heeft een probleem. Bij deze gesprekken kunnen eventueel de ouders en/of de interne begeleider betrokken worden. Er kan gekeken worden naar de volgende mogelijke oorzaken:

- Te kort aan aandacht van de ouders;
- Fysieke of psychische bestraffing door de ouders;
- Ouders corrigeren agressief gedrag niet;
- Het kind is of wordt zelf gepest;
- Reactie op bepaalde geur-, kleur- en smaakstoffen;
- Slecht voorbeeld van derden;
- Slecht voorbeeld van (groeps)leerkrachten;
- Geweld op televisie of computerspelletjes.

Mocht er in dit uiterste geval nog geen gedragsverandering plaatsvinden, dan kan het kind in overleg met de ouders doorverwezen worden naar een externe sociale vaardigheidstraining.